

המנהג שהכל הלכו יחד – ללוות את הרב בלכתו אל בית היולדת.

סעיף ה

פירות המבשלין לצרכי הסעודה, כמו שרגילין לבשל קינוח סעודה, בין עם בשר בין בלא בשר, יש לאכל מהם בתחלה ובסוף קצת עם פת, ובאמצע יכול לאכל מהן גם בלא פת, ואין צריכין ברכה (חיי"א כלל מג סי' ג).

כל הדינים הללו הם לפי המקום והזמן. בימינו קומפוט הוא חלק מן הארוחה, קינוח סעודה. אני זוכר שבקיץ בקיבוץ שדה אליהו בעמק בית שאן, לא היו אוכלים מרק חם. הדבר היה קשה לרבים שבאו מפולניה שאכלו מרק חם כל השנה. אלא מרק פירות היה חלק מן הסעודה.

כתוב בירחון 'עיתורי ירושלים' (גליון 20), שרבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק נשאל: ה'משנה ברורה' פסק שאין הפת פוטר פירות מבושלים שאינם שייכים לפת (שו"ע אר"ח קעז ס"ק ד ועיי' ביה"ל ושעה"צ), אך נמסר בשם הגר"א לפי'אן שהוא חזר בו בסוף ימיו. הגיב רבנו שאי אפשר לדחות דברים מפורשים בכתב על פי דברים שבעל פה. מאוחר יותר נשאל: מובא בכתב בשם הגרמ"י זקס חתנו של ה'חפץ חיים' שהוא חזר בו (ספר החפץ חיים עמ' ריג). אז הסכים רבנו ואמר: אי תניא תניא.

וכן ב'ארחות רבנו' (ח"א עמ' פא-פב), כתב הרב ישעיה הורביץ: "שאלתי את בנו שליט"א של הגר"ר מנדל זקס ז"ל חתנו של מרן החפץ חיים זצוק"ל שיש שמועה שהח"ח חזר בו בסוף ימיו ממה שכתב במ"ב ס' קעז סוס"ק ד שצריך לברך על קומפוט מפירות שבא לקנוח סעודה ואמר לי שאביו הגר"ר מנדל שאל את מרן החפץ חיים זצוק"ל בענין ואמר לו שהדעת נוטה שכן צריך לברך אבל כנראה שהח"ח בעצמו לא ברך ואפשר שהיה אצלו דברים הבאים מחמת סעודה. וכ"כ בס' 'הצדיק רבי שלמה' (עמ' קיט), הקדמת ס' 'לב אליהו', שו"ת 'תשובות והנהגות' (א, קעז), ס' 'זאת הברכה' (עמ' 78) ו'מגד גבעות עולם' (ח"ב עמ' סב).

ויש עוד שמועות על פסקי ה'משנה ברורה' שלא נהג ה'חפץ חיים' כמותם, אבל אנו מזכירים כל זה להלכה ולא למעשה, כמו שאמר רבנו הרב צבי יהודה: אי תניא תניא. וכן שמענו בשם הגר"ר שלמה זלמן אוירבך, אך לא מצאתי כתוב: כשיש מחלוקת בין ה'משנה ברורה' ובין ה'חפץ חיים' הלכה כ'משנה ברורה'.

שמענו פעם שיש עדות שה'חפץ חיים' לא הלך בציצית בחוץ על אף דבריו התקיפים במ"ב (ח ס"ק כו). זה באמת נגד החובה הברורה להוצאת הציצית, כמו שכתבנו בסימן ט' סעיף א'. אמנם כתב הגר"ר מנשה קליין בשו"ת 'משנה הלכות' (ח"י ס' א): אחד מתלמידי העיד לי שכשלמד אצל הרב גוסטמאן שליט"א כעת בירושלים עיה"ק שאמר בשם הגר"ח זצ"ל גאב"ד ווילנא שהיה מבד"צ שלו, שמה שכתב המ"ב בס' ח סקכ"ה בשם המג"א דצריך שיהיה הציצית מבחוץ ולא כאינך שתוחבין אותן בהכנפות אין הכוונה בתוך המכנסים אלא שלא יתנו בהכנפות

שהיה דרכם להצניע הציציות בהכנף שעשו אותו כעין כיס, עכ"ל. לכן משמע שמותר ללכת בציצית בפנים אבל לא לתחוב אותן בכיס. אבל עדיין קשה כי המ"ב (ס"ק כו) מזכיר "אותן האנשים המשימין הציצית בהמכנסים שלהם".

ושמענו מעד נאמן בשם הגר"ר אברהם גרשון זקס שפעם שאל את זקנו: איך אפשר לצאת ידי ברכות התורה באמירת אהבה רבה? נראה שאפשר לצאת ידי ברכת "אשר בחר בנו באמירת אהבה רבה" שהיא ברכת שבח, אבל איך אפשר לצאת ידי ברכת "אקב"ו לעסוק בדברי תורה" שהיא ברכת המצוות? לפי הגר"ר זקס, הסכים ה'חפץ חיים' איתו שצריך לברך אחר כך ברכת "אקב"ו לעסוק בדברי תורה". אך כתוב במ"ב מז ס"ק א: "אך אם נזכר זה לאחר התפלה שכבר בירך ברכת אהבה רבה אפשר דיש להקל בזה אפילו אם לא למד תיכף לאחר התפלה".

ושמענו עוד מעד נאמן בשם הגר"ר אברהם גרשון זקס, נכדו של ה'חפץ חיים', שהרבה פעמים התפללו מנחה אחרי השקיעה בראדין כשיטת רבנו תם, על אף הפסק ב'משנה ברורה' (רלג, ס"ק יד).

וכתב ב'משנה ברורה' (רעא ס"ק סח) וב'ביאור הלכה' (ד"ה של רביעית) שיש להחמיר כשיטת הצ"ח [שהביצה בזמן הגמרא היתה פי שנים הביצה בימינו] במצוות שהן דאורייתא, כמו קידוש של ליל שבת שעיקרו דאורייתא, ולכן צריך שיעור של שלוש ביצים, כלומר, 150 גרם. אמנם במצוות שהן מדרבנן, כמו קידוש של שחרית ושאר כוס של ברכה, אפשר להקל והוא שיעור של שני ביצים, כלומר, 100 גרם. ובס' 'הלכות חג בחג' – פסח (פרק יט הערה 11), הגר"ר משה קראפ מביא שכפי עדות נכד ה'חפץ חיים' [הוא הרב הלל זק"ס, רב שכונת ברכפלד בקרית ספר] הגביע שקיבלוהו בירושה מה'חפץ חיים' אינו מחזיק אלא כשתי ביצים (וכן מובא במגד גבעות עולם ח"ב עמ' לד). אפשר לתרץ שהח"ח השתמש בגביע רק למצוות דרבנן או – כמו שמענו פעם – שפעם שאלוהו על ההבדל בין מה שכתב במ"ב ובין הכוס, וענה שקיבלה מאביו [עוד כתב שם שראה שבעל 'עינים למשפט' העיד שהכוס של הגר"א שעברה אצלו בירושה מחזיקה כ-120 גרם].

אלא כמו שאמרנו שכל זה להלכה ולא למעשה, חוץ ממה שנכתב בעניין פירות שבאים לקינוח סעודה. אין לשמועה חזקה כמו דבר שבכתב.

וכדאי להזכיר כאן דבר חריג במ"ב. בס' 'שמושה של תורה' מהרב אשר ברגמן (עמ' קנח-קנט) מביא מזקנו הגר"ר אלעזר מנחם מן שך דבר ידוע, שה'חפץ חיים' לא מביא דעותיהם של גדולי

אלא את הגאון רבי מאיר שמחה בלבד? הסיבה לזה, שיער הג"ר שך, שהיה איזה ויכוח בין הגאון רבי מאיר שמחה וה'חפץ חיים' [שמעתי שבעניין ציות להוראת הממשלה להכניס דברי חול בישיבות - כמובן שניהם התנגדו, אך דעתו של ה'חפץ חיים' היתה שאפילו הממשלה תסגור את הישיבה אין להכניס דברי חול, ודעתו של הג"ר מאיר שמחה היתה שעדיף ללמוד דברי חול מלסגור את הישיבות]. ה'חפץ חיים' חשש שהתבטא קצת בחריפות נגד רבי מאיר שמחה, לכן הביא דברי תורה שלו בספרו.

והוסיף הג"ר שך: אף שהיתה זו סברתו העצמית, כעבור זמן פגש בהגאון רבי מנדל זקס - חתן ה'חפץ חיים', והביע בפניו השערה זו, והוא אישר לפניו שאכן, כך היה ידוע בראדן, שזו הסיבה שבגללה נזכר רבי מאיר שמחה ב'משנה ברורה'.

דורו במ"ב, אך ה'חפץ חיים' לא רצה לגלות את הטעם. רק אחד מגדולי אותו דור מוזכר ב'ביאור הלכה', והוא הג"ר מאיר שמחה מדווינסק, בעל ה'אור שמח', המוזכר בס' תקפה על דברי הרמ"א הכותב כי טוב לתקוע בצד ימין של פיו. וכתב על זה ביאור הלכה: "עיין במ"ב. עוד שמעתי בשם הגאון מהר"ר מאיר שמחה הכהן טעם נכון כי בש"ס ר"ה ד' ל"ד ילפי לה לתקיעת שופר מחצוצרות המלחמה ובקרא (שופטים ז) אצל מלחמה בגדעון כתיב ויחזיקו ביד שמאלם בלפידים וביד ימין השופרות לתקוע", עכ"ל.

אומר הג"ר שך: ואף כאן לא חרג ה'חפץ חיים' מגדרו, שלא להביא מפקקי גדולי דורו. גם בפעם הזאת לא הביא ה'חפץ חיים' דבר הלכה בשם בן דורו, אלא רק טעמו של מנהג. אולם, מדוע מכל גדולי דורו לא הזכיר ה'חפץ חיים' ב'משנה ברורה'?

העולה להלכה:

הברכה על הפת פוטר את הפירות המבושלים לצרכי הסעודה.